

ARCHEOLOGIENOTA

SINT-NIKLAAS – HEIDEBAAAN NOORD 2016

BUREAUONDERZOEK

ERFPUNT – CEL ONDERZOEK

RAPPORTEN VAN ERF PUNT – CEL ONDERZOEK 4

RAPPORTEN VAN ERFPUNT – CEL ONDERZOEK 4

OPDRACHTGEVER

Interwaas, Lamstraat 113, 9100 Sint-Niklaas

PROJECT

Sint-Niklaas – Heidebaan Noord 2016

PROJECTCODE AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED
2016H160

UITVOERDER PROJECT

Erfpunt – cel Onderzoek
OE/ERK/Archeoloog/2016/00101
Regentiestraat 63
9100 Sint-Niklaas

AUTEURS

Thierry Van Neste, Marjolijn De Puydt

WETENSCHAPPELIJKE BEGELEIDING

Erfpunt – cel Beheer

© Erfpunt – cel Onderzoek, 2017

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Erfpunt.

Erfpunt aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

ISSN 0778-3841

Erfpunt - cel Onderzoek

Regentiestraat 63

9100 Sint-Niklaas

Tel +32 (0)3 778 87 59

onderzoek@erfpunt.be

www.erfpunt.be

www.facebook.com/Erfpunt

<https://sketchfab.com/archeologischdienstwaasland>

1. BESCHRIJVING VAN DE UITGEVOERDE WERKEN

1.1. VERANTWOORDING

Ter hoogte van de Heidebaan zal Interwaas instaan voor de verdere uitbouw van de KMO-zone Heidebaan-Noord. In het kader van de geplande werkzaamheden is een archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem (bureauonderzoek) verplicht.

Dit onderzoek werd uitgevoerd door de cel Onderzoek van Erfpunt en werd opgesteld door Thierry Van Neste en Marjolijn De Puydt.

1.2. ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

PROJECTCODE

2016H160

WETTELIJK DEPOT

ISSN 0778-3841

BETROKKEN ACTOREN

Erkende archeoloog: Erfpunt (OE/ERK/Archeoloog/2016/00101)

Veldwerkleider: Thierry Van Neste

Assistent-archeoloog: Marjolijn De Puydt

Wetenschappelijke advisering: Erfpunt – cel Beheer

NAAM OPDRACHTGEVER:

Interwaas, Lamstraat 113, 9100 Sint-Niklaas

VINDPLAATSNAAM:

Sint-Niklaas – Heidebaan Noord 2016 (SN HBN 16)

PROVINCIE:

Oost-Vlaanderen

GEMEENTE:

Sint-Niklaas

DEELGEMEENTE:

Sint-Niklaas

PLAATS:

Heidebaan

TOPONIEM:

Heidebaan, Eerste Moerput

COÖRDINATEN (LAMBERT '72):

Noord: 206881,259000 m

Oost: 136758,604000 m

Zuid: 206473,815000 m

West: 136299,176000 m

KADASTRALE GEGEVENS:

Sint-Niklaas, Afdeling 6, Sectie B, percelen 1005E, 1006M, 1006P, 1007, 1008, 1009, 1010C (partim), 1011C (partim), 1013A, 1043, 1044, 1045, 1046, 1047.

Kadasterplan: zie § 2.2.1.1

TOPOGRAFISCHE LIGGING:

Zie § 2.2.1.2

BEGINDATUM:

15 augustus 2016

EINDDATUM:

23 februari 2017

RELEVANTE TERMEN UIT DE INVENTARIS ONROEREND ERFGOED

Typologie: villa's (bouwkundig erfgoed), boerenwoningen, hoeven, schuren

Datering: Onbepaald, eerste helft 20ste eeuw (interbellum), nieuwe tijd (16de-18de eeuw), 19de eeuw.

Stijlen: art deco

Culturen: niet van toepassing

Materiaal: niet van toepassing

Soort: niet van toepassing

Gebeurtenis: bureauonderzoek

VERSTOORDE ZONES

Binnen het projectgebied zijn geen verstoorde zones gekend.

1.3. ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

Het grootste deel van het projectgebied werd nog niet archeologisch onderzocht. Het zuidwestelijke deel van het huidige projectgebied, kadastraal gekend onder de nummers 1013A, 1011C (partim) en 1010C (partim) werd wel reeds aangesneden tijdens het sleuvenonderzoek naar aanleiding van de eerste fase van de ontwikkeling van de KMO-zone in 2012 (fig. 1). Tijdens dat onderzoek werden in dit deel geen archeologische sporen aangetroffen.

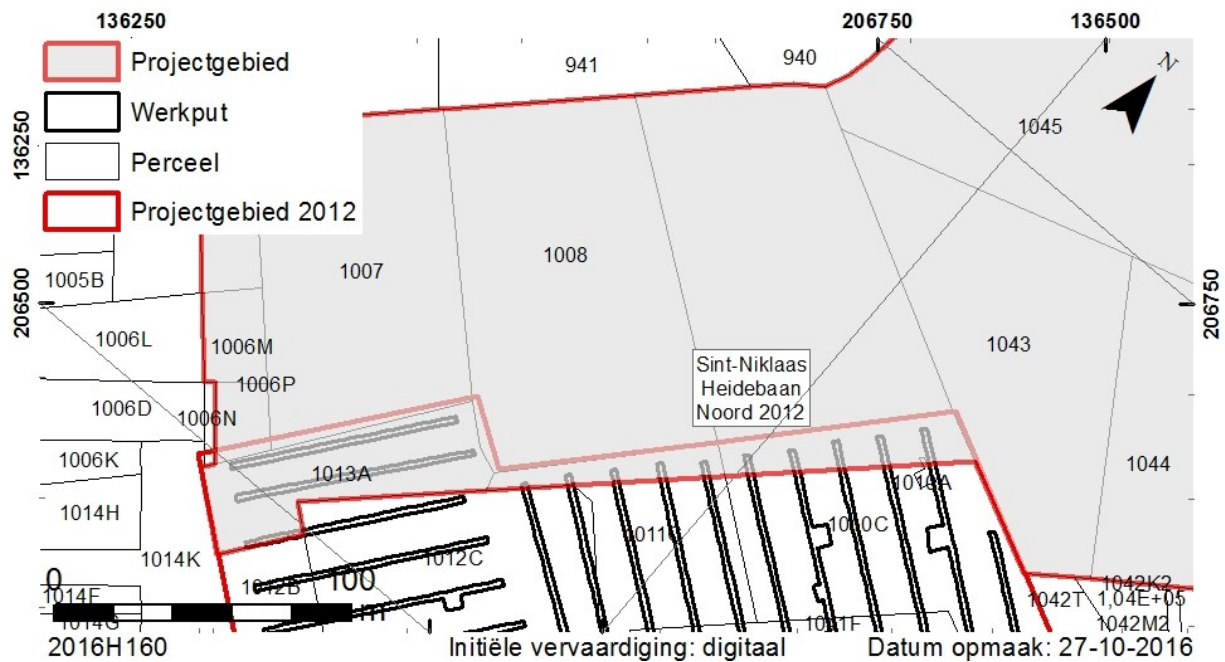

Fig. 1. Overlappend van het onderzoek uit 2012 en het huidige projectgebied.

De resultaten van de onderzoeken in de omgeving zullen worden besproken in §2.2.3.

1.4. OMSCHRIJVING VAN DE ONDERZOEKSOPDRACHT

1.4.1. Vraagstelling

De totale oppervlakte van het gebied waarvoor een verkavelingvergunning zal worden aangevraagd bedraagt 74924,07 m².

Artikel 5.4.2. van het decreet van 12 juli 2013 betreffende het onroerend erfgoed, gewijzigd bij het decreet van 4 april 2014 stelt dat het bij *aanvragen waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen helemaal buiten de archeologische zones, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones, liggen* verplicht is om een bekrachtigde archeologienota zoals vermeld in artikel 5.4.8 van datzelfde decreet toe te voegen aan een verkavelingvergunning.

In het kader van het bureauonderzoek:

- Wordt het plangebied afgebakend en beschreven;
- Worden reeds verstoorde en reeds onderzochte zones in kaart gebracht;
- Worden de gekende aardkundige en ecologische kenmerken geïnventariseerd;
- Worden de gekende archeologische en historische waarden en indicatoren geïnventariseerd en ingeschat;

- Wordt een beschrijving gemaakt van de geplande werken waarvoor een stedenbouwkundige vergunning of verkavelingvergunning wordt aangevraagd, de uitvoeringswijze van deze werken en de potentiële impact ervan op het bodemarchief.

Om de eventuele archeologische waarde van het onderzochte gebied in te schatten, wordt informatie verzameld over minstens volgende aspecten, op basis van alle relevante bronnen:

- De bewoningsgeschiedenis;
- De landschapshistoriek;
- De topografie;
- De geologie;
- Het bodemgebruik;
- De vegetatie;
- De aanwezige erfgoedwaarden;
- De historische ingrepen.

De resultaten van de analyses worden op plannen weergegeven. De resultaten van deze studies moeten toelaten een gemotiveerd advies te formuleren of er al dan niet verder archeologisch vooronderzoek moet uitgevoerd worden, inclusief de methodiek daarvoor.

1.4.2. Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek werden geen randvoorwaarden voorzien.

1.4.3. Geplande werken en bodemingrepen

In het Gewestelijk Ruimtelijk Uitvoeringsplan (GRUP) “Afbakening regionaalstedelijk gebied Sint-Niklaas” – goedgekeurd in 2007 – werden 8 deelgebieden afgebakend, waaronder “Deelgebied 4: Gemengd stedelijk ontwikkelingsgebied Bellestraat – Zonneke”. In het kader hiervan stelde de stad Sint-Niklaas een masterplan op waarin de ontwikkeling van een regionaal bedrijventerrein voorzien was.¹

Naast de drie reeds bestaande kavels die gerealiseerd werden in de eerste fase, zullen nog acht kavels voor regionale bedrijven ingericht worden (fig. 2). Binnen elke kavel worden een bouwzone en een zone voor parkeren en de doorgang op de kavel voor het regionale bedrijf voorzien.

Naast de kavels zal het openbaar domein ingericht worden. Langs vrijwel alle zijden wordt een berm voorzien. Binnen de grenzen van deze bermen wordt telkens een wadi voorzien.

¹ <http://www.interwaas.be/projecten/bedrijventerreinen/sint-niklaas-heidebaan-noord>

Min of meer centraal van het terrein wordt een waterloop aangelegd. In het westen en in het oosten wordt een groenscherm voorzien. Het bestaande beboste perceel zal hierbij deels behouden blijven, waardoor op dit deel geen ingreep in de bodem zal plaatsvinden.

Het gebied zal ontsloten worden door een rijweg in asfalt, alsook door fietspaden en/of voetwegen.

Fig. 2. Inrichtingplan van het bedrijventerrein (IRTAS).

Modeldwarsprofiel A-A'

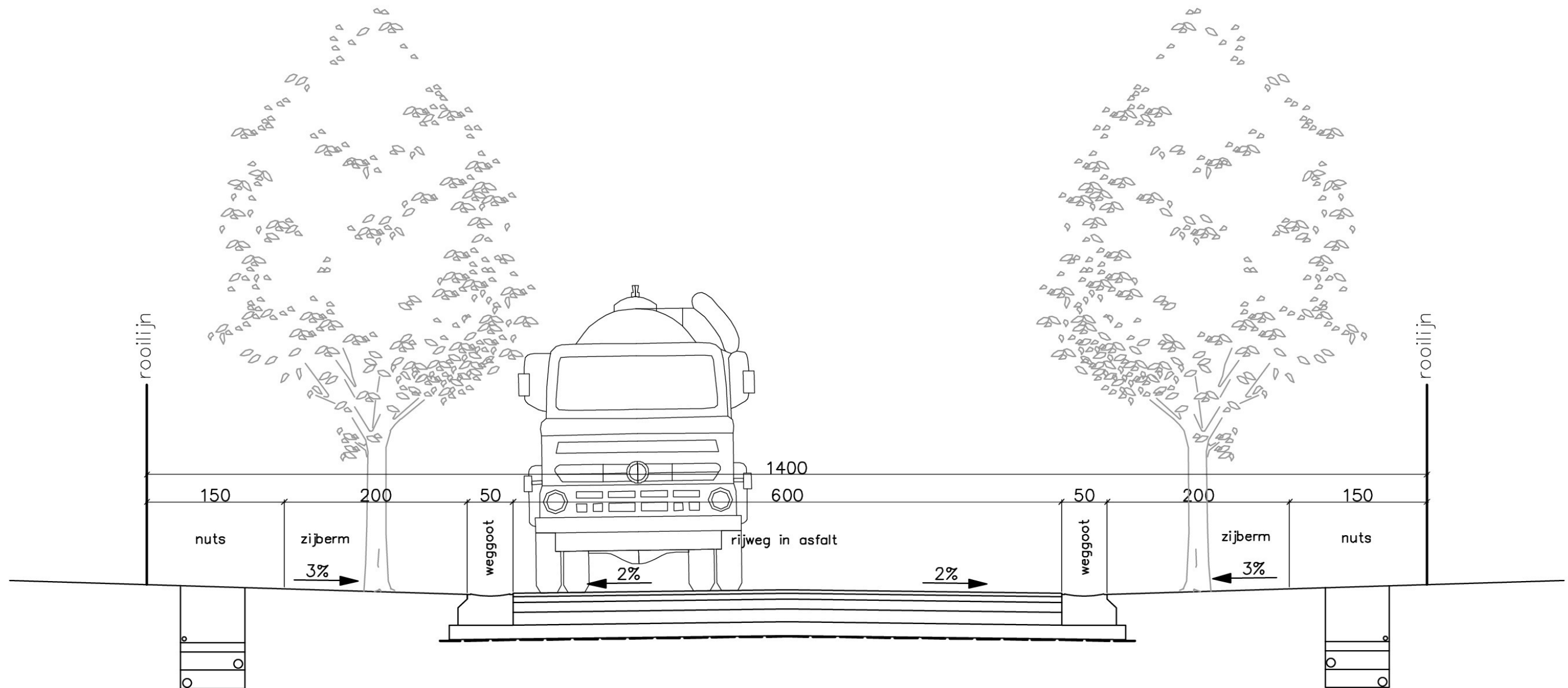

Fig. 3. Modeldwarsprofiel A-A' (IRTAS).

Modeldwarsprofiel B-B'

30m bufferscherm t.o.v. bewoning Heidebaan
t.h.v. bos: behoud deel bos zonder geluidswal

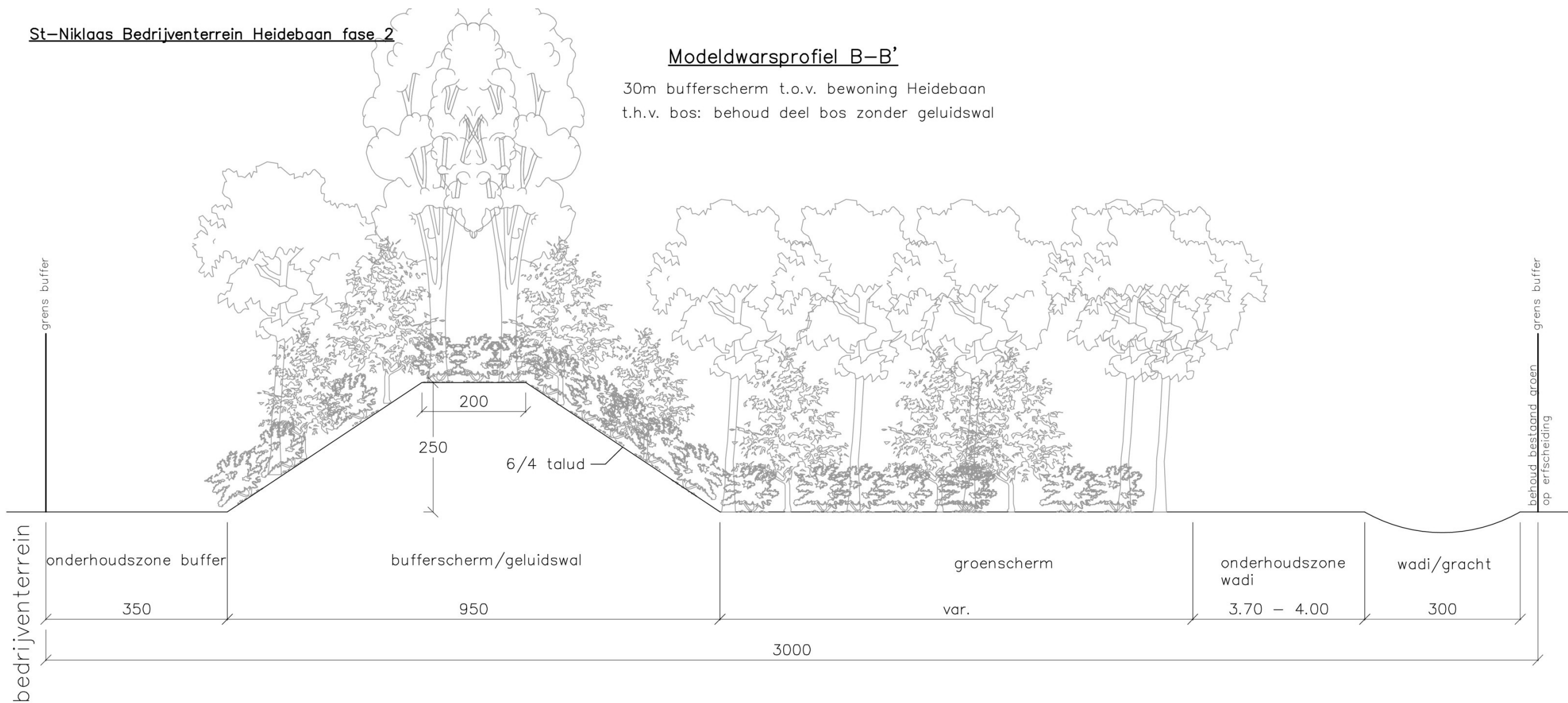

Fig. 4. Modeldwarsprofiel B-B' (IRTAS).

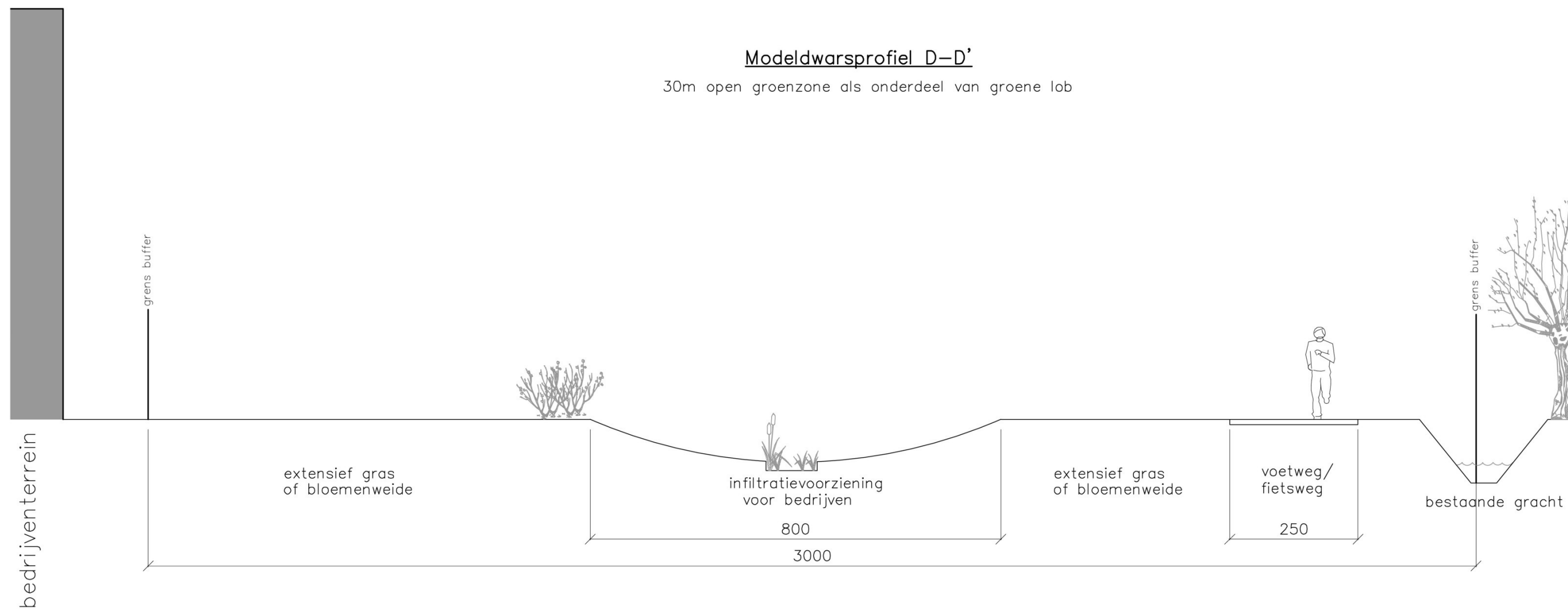

Fig. 5. Modeldwarsprofiel D-D' (IRTAS).

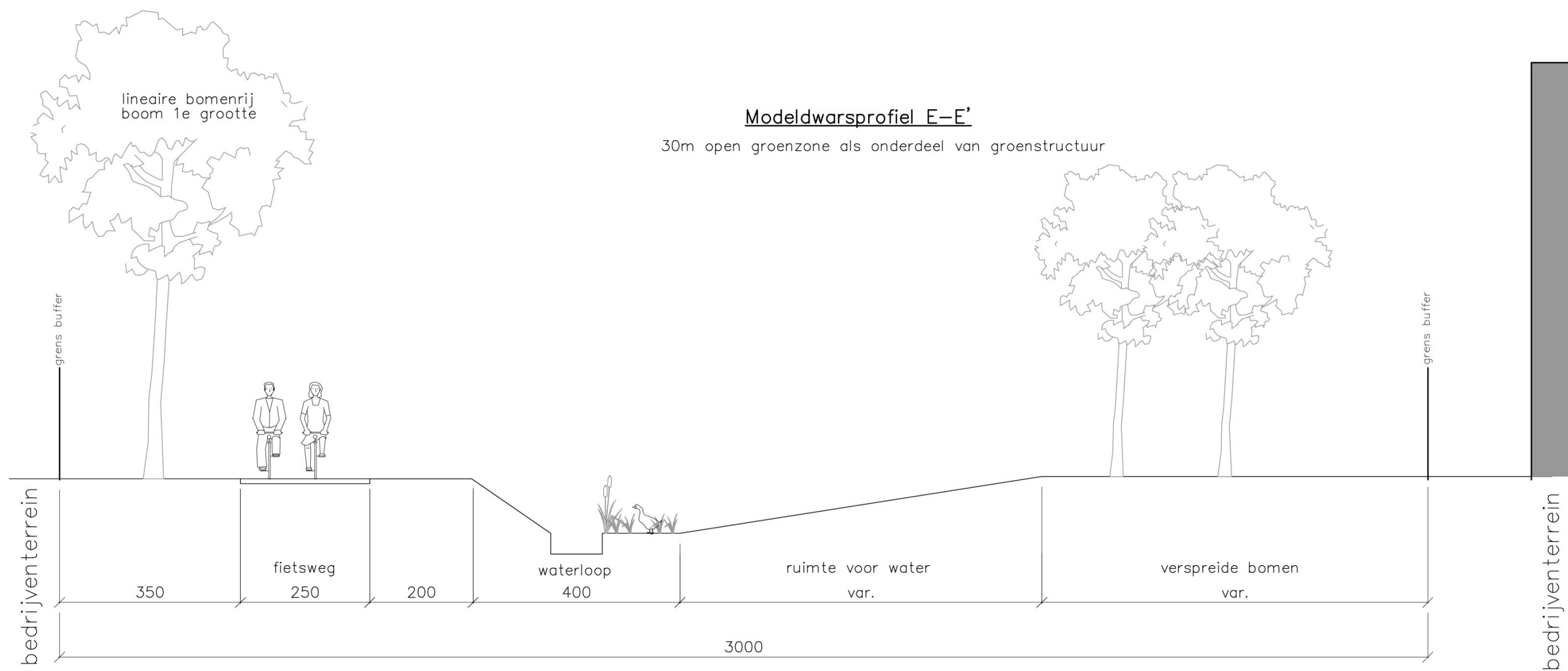

Fig. 6. Modeldwarsprofiel E-E' (IRTAS).

1.5. WERKWIJZE EN ONDERZOEKSSTRATEGIE

Voor het bureauonderzoek werd informatie verzameld aangaande de historische, landschappelijke en archeologische kennis van de ruime omgeving van het projectgebied. Voor de historische data werden verschillende literatuurbronnen geraadpleegd. Daarnaast werden verschillende historische kaarten gebruikt. Deze werden verkregen via de Web Map Service (WMS) voor ArcGIS van het Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen (AGIV), de “Erfgoedbank Waasland”² en het portaal “Cartesius”³, een samenwerking tussen het Nationaal Geografisch Instituut, de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief en het Koninklijk Museum van Midden-Afrika. De verkregen kaarten werden indien nodig bewerkt, gegeoreferereerd en gebruikt als laag in een GIS-omgeving. Ook de landschappelijke achtergrond van het projectgebied werd in GIS onderzocht. Hierbij werd gebruik gemaakt van gegevens die bekomen werden via de Web Map Service en de downloadcatalogus van het AGIV⁴. De archeologische gegevens werden hoofdzakelijk bekomen via de cel Beheer van Erfpunt. Daarnaast werden de Centrale Archeologische Inventaris (CAI) en de desbetreffende onderzoeksrapporten geraadpleegd.

Op basis van de verkregen gegevens werd een inschatting gemaakt van het potentieel op kennisvermeerdering en de al dan niet te nemen maatregelen die hier het gevolg van zijn.

In de loop van dit onderzoek diende niet afgeweken te worden van de Code Goede Praktijk en werden geen externe specialisten geraadpleegd. Wetenschappelijke begeleiding werd verkregen bij de cel Beheer van Erfpunt.

Dit rapport schets het algemene kader van het onderzoek en bevat de neerslag van de onderzoeksresultaten. Een kopie ervan wordt in digitale vorm aangeleverd aan Interwaas, het agentschap Onroerend Erfgoed en Erfpunt – cel Beheer.

² <http://www.waaserfgoed.be>

³ www.cartesius.be

⁴ <https://download.agiv.be/Catalogus>

2. ASSESSMENTRAPPORT

2.1. BESCHRIJVING EN MOTIVERING VAN METHODEN

Voor het assessment van het projectgebied werden de bepalingen in hoofdstukken 7 en 12 van de Code Goede Praktijk gevolgd. In eerste instantie werd het projectgebied afgebakend en beschreven. Dit gebeurde in ArcGIS door middel van de digitale kadasterplannen, de bodembedekkingkaart en de inventaris van het landschappelijk en bouwkundig erfgoed. De aardkundige en ecologische kenmerken werden geïnventariseerd aan de hand van geologische en bodemkundige kaarten. Gekende archeologische en historische waarden en indicatoren werden geïnventariseerd aan de hand van gegevens van de Centrale Archeologische Inventaris (CAI), de inventaris van het bouwkundig erfgoed en een literatuurstudie. Aan de hand van historische kaarten en luchtfoto's werd de recentere geschiedenis onderzocht. Op basis hiervan kon worden vastgesteld dat het gaat om een zone met lage densiteit aan bebouwing in het verleden.

Niet-gegeorefereerde beelden werden gegeorefereerd op basis van herkenningpunten. Vrijwel steeds werd hierbij gebruik gemaakt van een eerstegraads polynomiale vergelijking. Voor de visualisatie van de verschillende kaartlagen werd steeds rekening gehouden met de gebruiksschaal en de resolutie van de desbetreffende kaartlaag.

Bij al deze onderzoeken werd rekening gehouden met gegevens die betrekking hadden op het projectgebied, alsook de onmiddellijke tot nabije omgeving.

2.2. ASSESSMENT VAN HET ONDERZOCHE GEBIED

2.2.1. Situering van het projectgebied

2.2.1.1. Algemene situering

Het projectgebied is gelegen te Sint-Niklaas (Oost-Vlaanderen) en is kadastraal gekend onder Afdeling 6, Sectie B, percelen 1005E, 1006M, 1006P, 1007, 1008, 1009, 1010C (partim), 1011C (partim), 1013A, 1043, 1044, 1045, 1046, 1047 (fig. 7).

Deze percelen liggen niet in een archeologische zone of een gebied waar geen archeologie te verwachten valt.

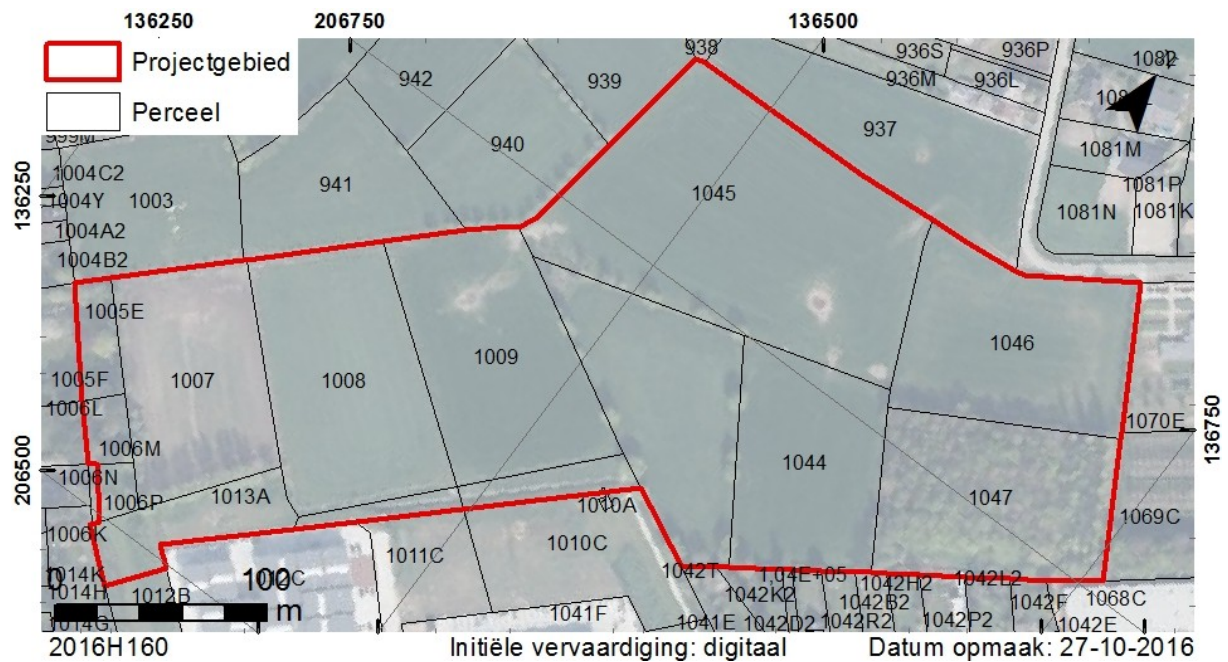

Fig. 7. Situering op het kadaster (GDI-Vlaanderen 2015; AGIV WMS).

Op de bodembedekkingkaart wordt het leeuwendeel van het projectgebied geklasseerd als “gras, struiken” (fig. 8). Daarnaast wordt een deel aangeduid als “akker” en een beperkt deel als “bomen”.

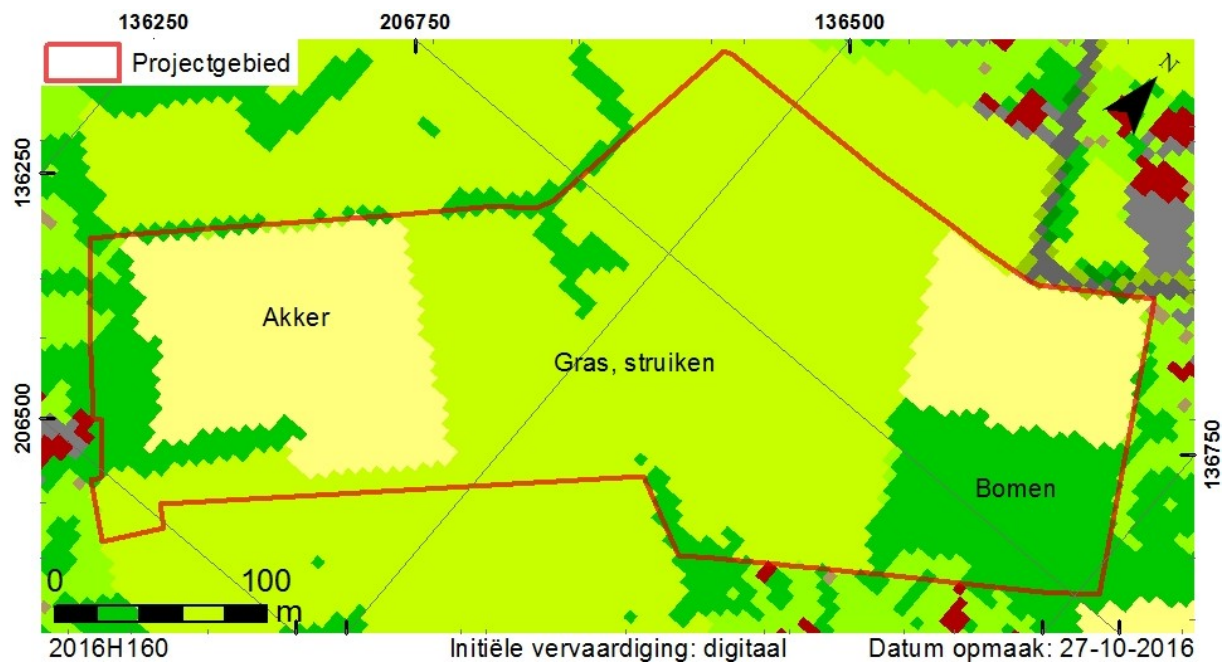

Fig. 8. Situering op de bodembedekkingkaart (AGIV WMS).

In de nabije omgeving zijn er in de inventaris van het bouwkundig erfgoed vier relictten opgenomen (fig. 9). Drie van deze relictten zijn gelegen ter hoogte van de Bellestraat. Het

betreft een herenhuis in art-decostijl uit 1929 (14944)⁵, een alleenstaand herenhuis (14945)⁶ en een hoeve (boerderij met woonhuis) met een kern uit 1663 (14946)⁷.

Dichter bij het projectgebied, in de Passtraat, werd ook een hoeve aangeduid (15130). Het woonhuis zelf dateert ten laatste uit 1738.⁸

Binnen het projectgebied is geen sprake van gekende erfgoedwaarden.

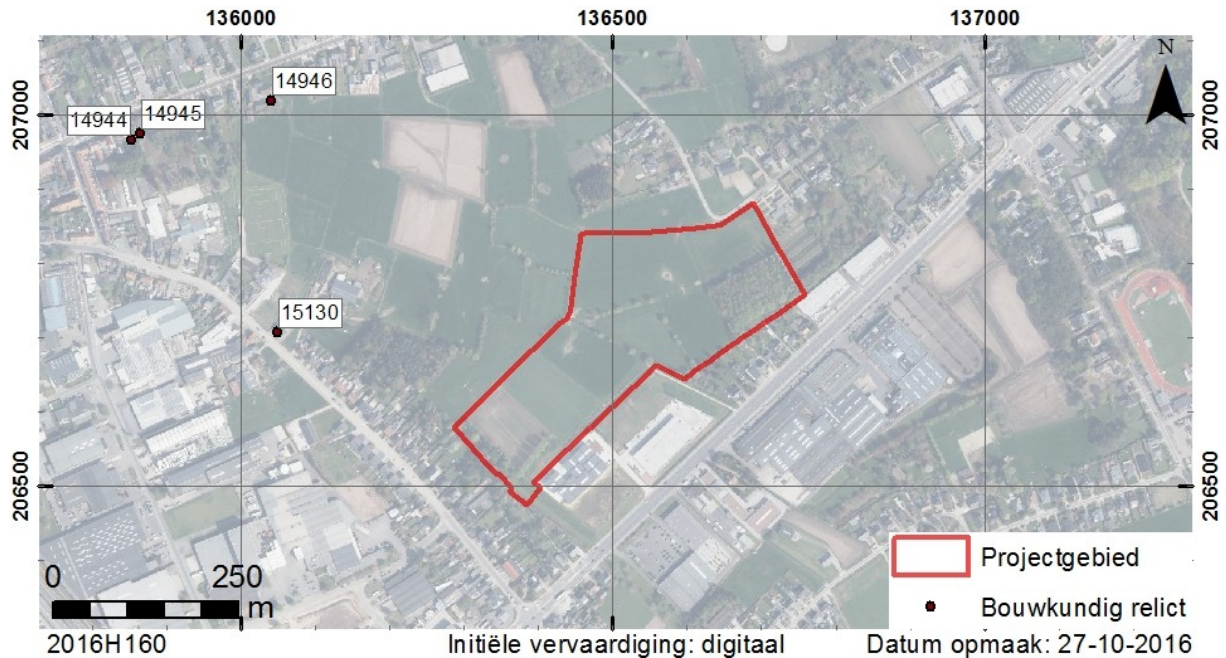

Fig. 9. Situering op de inventaris bouwkundig erfgoed (AGIV WMS).

2.2.1.2. Topografische en hydrografische situering

Het projectgebied is gelegen op de noordelijke uitloper van de Wase cuesta. Het reliëf binnen het gebied werd enigszins beïnvloed door de aanleg van de bolle akkers. De hoogte binnen de percelen varieert tussen 19,70 en 21,75 m TAW.

⁵ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016a.

⁶ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016b.

⁷ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016c.

⁸ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016d.

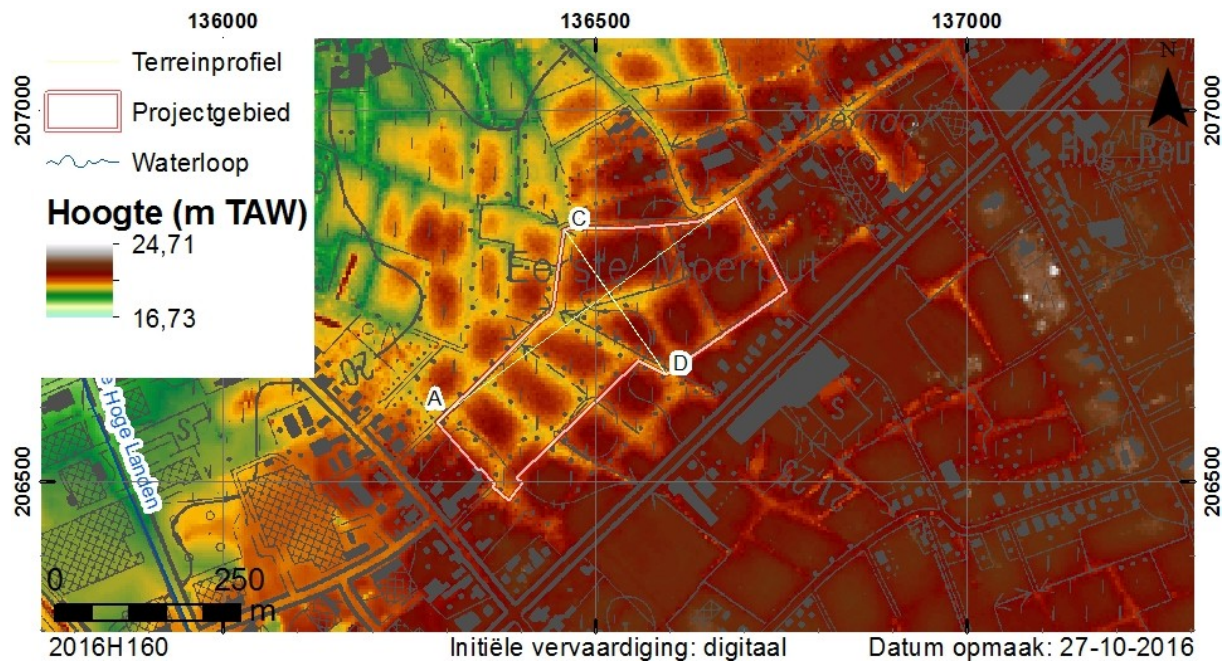

Fig. 10. Situering op de topografische kaart , VHA en het DHM (AGIV WMS, GDI-Vlaanderen 2006).

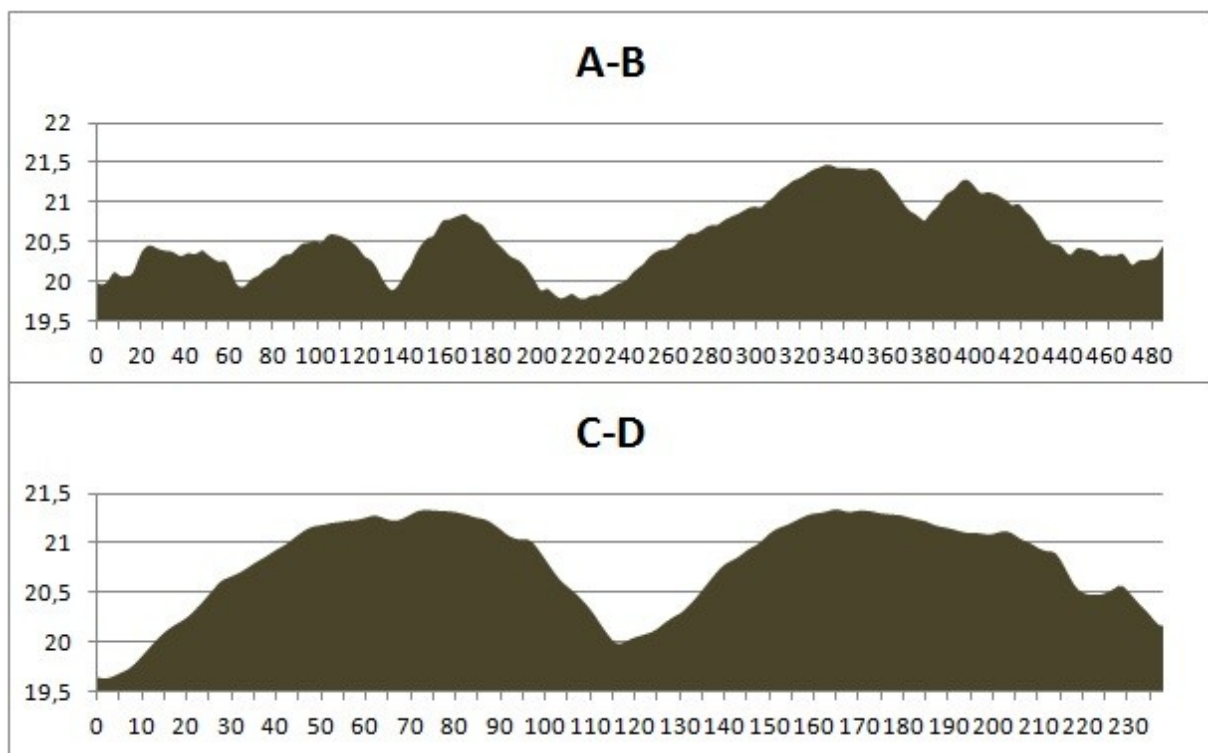

Fig. 11. Terreinprofielen (fig. 10).

Op de Vlaamse Hydrografische Atlas (VHA) kan het projectgebied gesitueerd worden in het Beneden-Scheldebekken. Het gebied maakt deel uit de van de hydrografische zone van de Waterloop van de Hoge Landen. Deze loopt ongeveer 400 m ten westen van het projectgebied.

2.2.1.3. Geologische en bodemkundige situering

Op de geologische kaart van het Tertiair is het projectgebied te situeren binnen de formatie van Kattendijk. Deze ontstond ongeveer 5 miljoen jaar geleden en is herkenbaar als groengrijs tot grijs fijn zand dat glauconiethoudend en plaatselijk kleihoudend is. De Formatie van Kattendijk is 5 tot 10 m dik en wordt hoofdzakelijk in het Waasland ontsloten.⁹

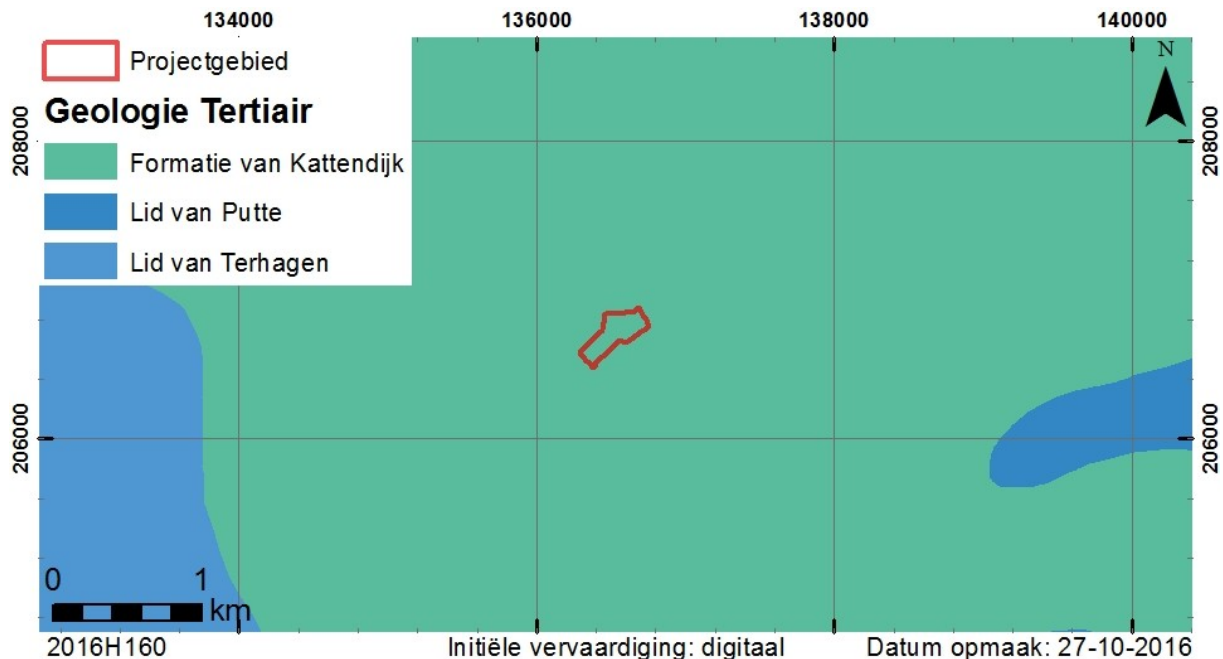

Fig. 12. Situering op de geologische kaart van het Tertiair (GDI-Vlaanderen 2002).

Op het einde van het Weichseliaan werden er ter hoogte van het projectgebied eolische zanden afgezet (fig. 13-D). Deze werden afgezet boven het oppervlak van een laagterras of de hierop aansluitende dalflanken met geringe helling en vormden deklagen van enkele meter dik of transversale ruggen. Het facies wordt gekenmerkt door goed gesorteerd, homogeen, fijn tot middelmatig fijn zand dat overwegend kalkloos is. De afzetting ligt meestal op een dun laagje deflatiegrind. Het facies kan laagjes verspreide grindelementen bevatten, wat wijst op een synsedimentaire herwerking van de dekzanden. Het sediment had een lokale oorsprong en werd afgezet door overheersende noordenwinden tijdens het Boven-Pleniweichseliaan en de koude fasen van het Tardiglaciaal.¹⁰

Op de hellende zones werden de Weichseliaanzanden door afspoeling of massabeweging verplaatst (fig. 13-H)

⁹ Jacobs et. al. 2010, 24.

¹⁰ Adams et. al. 2002, 14-15.

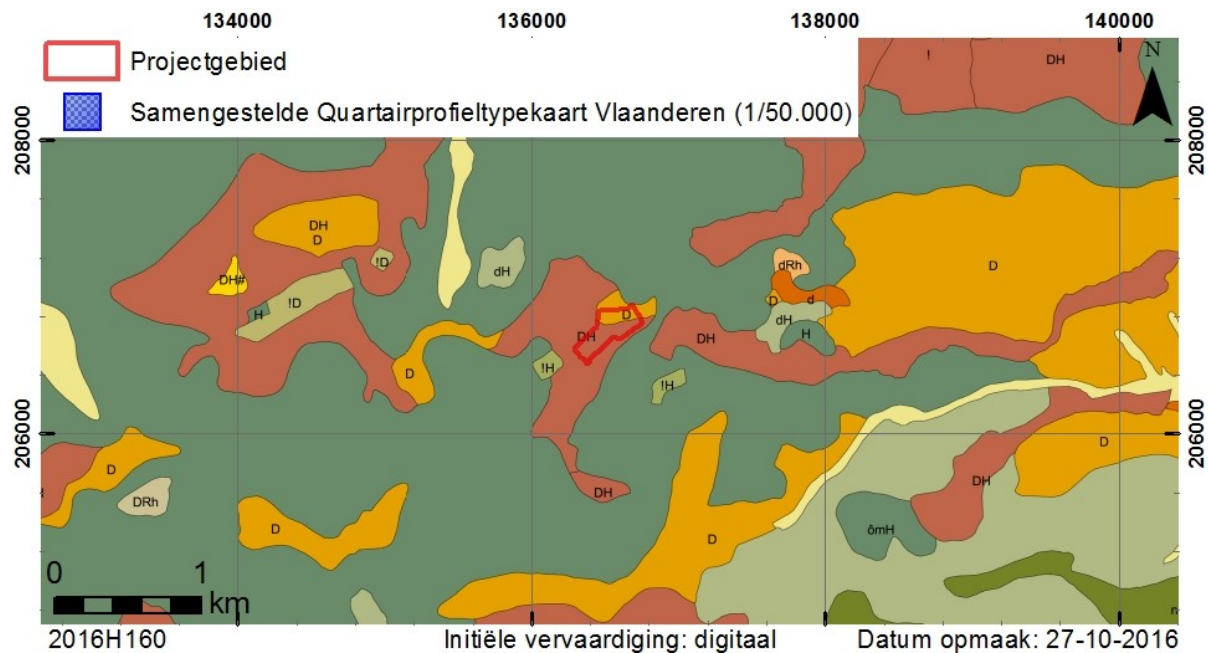

Fig. 13. Situering op de profieltypekaart van het Quartair (AGIV WMS).

Op de bodemkaart (fig. 14) staan er verschillende bodemtypes aangeduid binnen het projectgebied. In het noordelijke deel van het projectgebied wordt de bodem gekenmerkt door droge zandgronden zonder profielontwikkeling (ZbP). In deze bodem beginnen de roestverschijnselen tussen de diepten van 90 en 100 cm. In droge zandgrondgebieden komt deze bodem voornamelijk voor op plaatsen met een discontinue bedekking met stuifzand of in een kaartenheid met lokaal afgestoven plaatsen.¹¹

Ten zuiden van de droge zandgronden zonder profielontwikkelingen, in het midden van het projectgebied, zijn er droge zandgronden met diepe antropogene humus A horizont (Zbm) aangetroffen. Deze droge plaggenbodems hebben een bouwlaag, donker grijsbruine heideplaggen of donkerbruine bosplaggen. De humeuze A-horizont is minstens 60 cm dik en bevat meer dan 1% humus. Onder de Ap wordt meestal een bedolven verbrokkelde Podzol B aangetroffen. De roestverschijnselen beginnen tussen 80 en 120 cm.¹²

In het zuidelijke deel van het projectgebied zijn er matig natte lemige zandgronden met een diepe humus A horizont (Sdm) aangetroffen. Deze plaggenbodems hebben een antropogene A horizont die meer dan 60 cm dik is, en donkerbruin of donkergrijs van kleur is. De bovenste bouwvoor van 25-30 cm bevat 2-2,5 % humus en de onderste ongeveer 1,2 %. Onder de A komt een verbrokkelde Podzol B voor. Roestverschijnselen beginnen in het plaggendek tussen 40 en 60 cm.¹³

¹¹ Van Ranst & Sys 2000, 129.

¹² Van Ranst & Sys 2000, 131.

¹³ Van Ranst & Sys 2000, 147.

Het uiterst zuidwestelijke deel van het projectgebied heeft een matig droge lemige zandgrond met diepe antropogene humus A horizont (Scm). Hierbij is de A horizont meer dan 60 cm dik en donkerbruin of donkergrijs. Meestal kan de A horizont onderverdeeld worden in een bovenste deel van 25 tot 30 cm dik met 2-2,5% humus en een onderste deel met $\pm 1,2\%$ humus. Onder de humeuze A-horizont komt een verbrokkelde podzol B horizont voor. Roestverschijnselen beginnen van 60 tot 90 cm.¹⁴

De rest van het projectgebied wordt gekenmerkt door matig droge zandgronden zonder en met profielontwikkeling (ZcP) en matig droge zandgronden met weinig duidelijke kleur B horizont (Zcb). Deze gronden vertonen roestverschijnselen tussen 60 en 90 cm.¹⁵

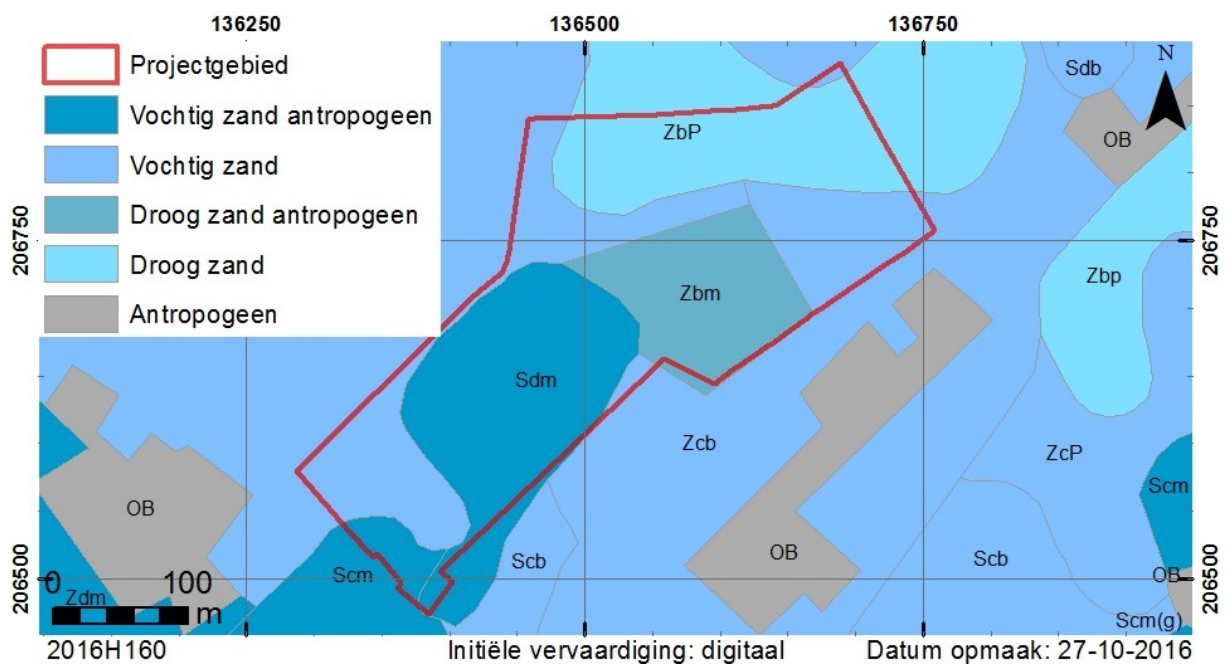

Fig. 14. Situering op de bodemkaart (GDI-Vlaanderen 2001).

Volgens de potentiële bodemerosiekaart is de erosie binnen het projectgebied verwaarloosbaar tot zeer laag (fig. 15). De erosiegraad van het bebost perceel is niet gekend.

¹⁴ Van Ranst & Sys 2000, 143.

¹⁵ Van Ranst & Sys 2000, 131.

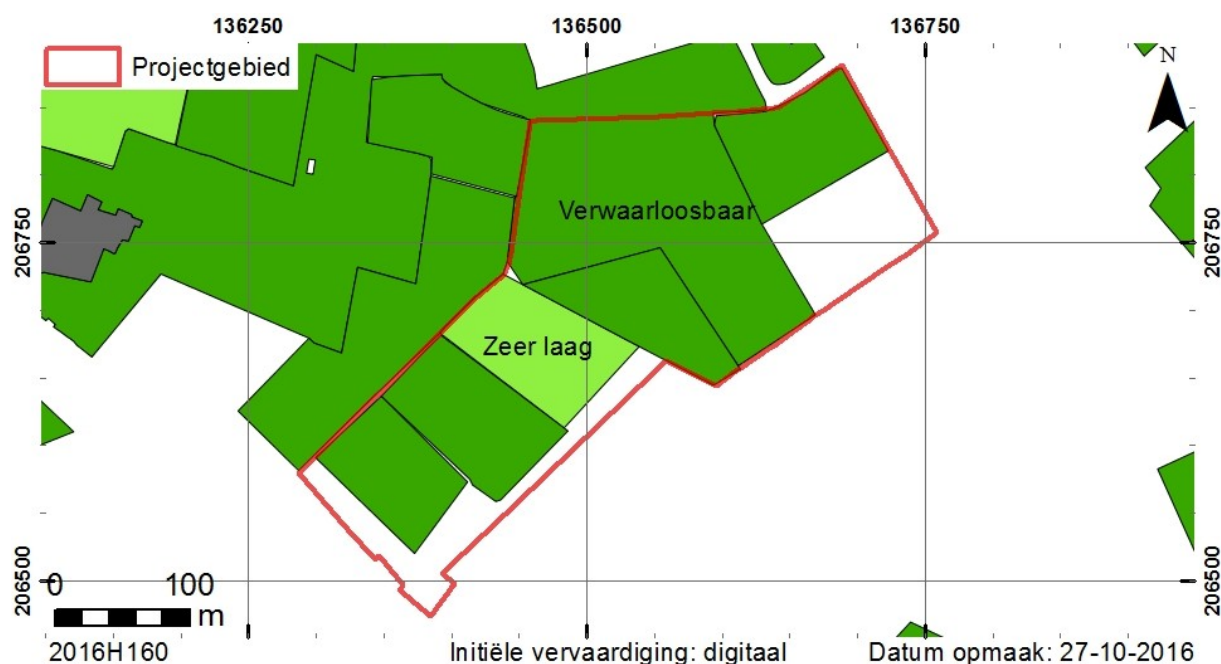

Fig. 15. Situering op de potentiële bodemerosiekaart (AGIV WMS).

2.2.1.4. Bodemkundige waarnemingen

In het kader van het bureauonderzoek werd geen landschappelijk (boor)onderzoek uitgevoerd. Vermoedelijk kan er echter uitgegaan worden van eenzelfde bodemopbouw als bij de aanpalende projecten uit 2012 en 2015 (fig. 24). Bij deze projecten werd telkens een duidelijke “bolle akkeropbouw” aangetroffen. Hierbij is sprake van een uitgesproken koepelvormig profiel dat zich in alle richtingen van het perceel uitstrekt, waarbij vaak het oude oppervlak bewaard bleef onder het centrale deel. Tijdens het onderzoek in 2012 was er sprake van een uitzonderlijk goede bewaring van enkele podzolbodems. Bovenop de bewaarde podzol werd een gehomogeniseerde bruingrijze lemige zandige ophogingslaag aangetroffen die in verband kan worden gebracht met de aanleg van de bolle akkers. In de top van het ophogingspakket werd de recente ploeglaag gevormd.¹⁶

Hoewel ook tijdens het onderzoek in 2015 resten werden gevonden van een podzol, bleef dit hier beperkt tot de B-horizont, waarbij meestal enkel sprake was van een restant van de Bir-horizont.¹⁷

2.2.2. Historische beschrijving

Sint-Niklaas werd voor het eerst vermeld in 1217, toen de Doornikse bisschop Goswinus de pastoor van Waasmunster opdroeg om twee wijken – Sinaai en Sint-Niklaas – van zijn parochie af te splitsen¹⁸. Op 9 oktober 1219 schonk de gravin van Vlaanderen – Johanna van

¹⁶ Van Vaerenbergh 2012, 3.

¹⁷ Van Neste 2016, 17.

¹⁸ Bogaert 2000, 53.

Constantinopel – zes bunders (± acht hectaren) grond aan de nieuwe parochie. Deze lagen ten oosten van de kerk, ongeveer ter hoogte van de Ankerstraat. In 1236 werden de grenzen van de parochie grotendeels vastgelegd. Deze grens bleef behouden tot de gemeentefusie van 1977. Op 1 juni 1241 werd de hoofdschepenenbank van het Land van Waas opgericht door de gravin van Vlaanderen. Dit was het hoogste bestuursorgaan voor de kasselrij Waas, het overkoepelde alle parochiebesturen van het Land van Waas en voerde de bevelen van het centrale gezag uit. In de keure werd bepaald dat het hoofdcollege wettelijk verplicht was om haar zittingen in Sint-Niklaas te houden, waardoor dit de hoofdplaats van het Land van Waas werd.¹⁹

Aangaande het projectgebied zelf is bijzonder weinig historische informatie beschikbaar. In het kaartboek van Sint-Niklaas, dat tussen 1638 en 1696 werd opgesteld door landmeter Jeremias Semeelen, kon het ontwikkelingsgebied gesitueerd worden in de wijk “Den Eersten Moerput” (fig. 16). Deze benaming bestond echter pas vanaf 1600. In 1374 werden de Eerste en Tweede Moerput vermeld als *Penninclaer*. In 1445 werd er melding gemaakt van de *Mourput* alias *Pennlaer*. Binnen de wijk waren er verschillende pachtheffers, waaronder de abdij van Boudelo, de bisschop van Doornik, het Capittel van Doornik en de pastoor van Temse. De omliggende straten Kallohoekstraat en de Lange Rekstraat waren zeker aanwezig in 1596.²⁰

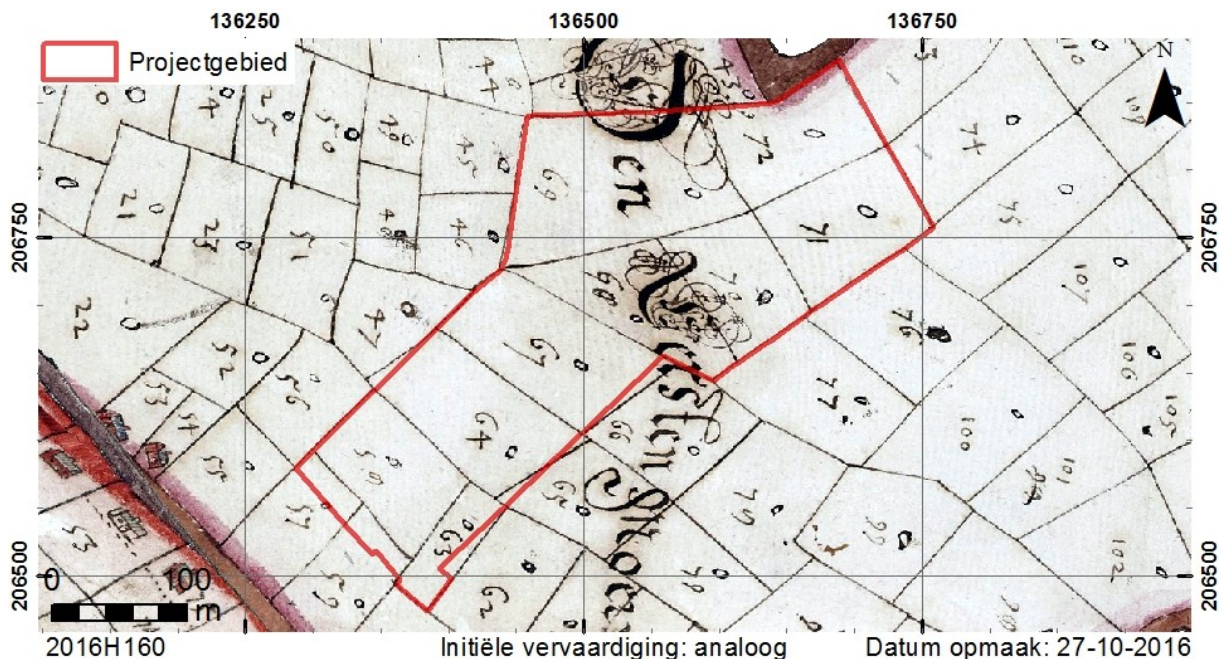

Fig. 16. Situering op de wijkkaart van "Den Eersten Moerput" (stadsarchief Sint-Niklaas).

¹⁹ Demey A. 2000, 8-10.

²⁰ Laevaert 1966, 189-190.

Net als op de wijkkaart van Semeelen wordt op de kaart van Ferraris (fig. 17), de atlas der buurtwegen (fig. 18) en de kadasterkaart van Popp (fig. 19) geen bebouwing weergegeven. Daarenboven lijkt de perceellering vanaf de 17de eeuw ongewijzigd te zijn doorheen de eeuwen. Aangezien het gaat om bolle akkers is het zeer waarschijnlijk dat deze landindeling teruggaat tot de 15de/16de eeuw²¹.

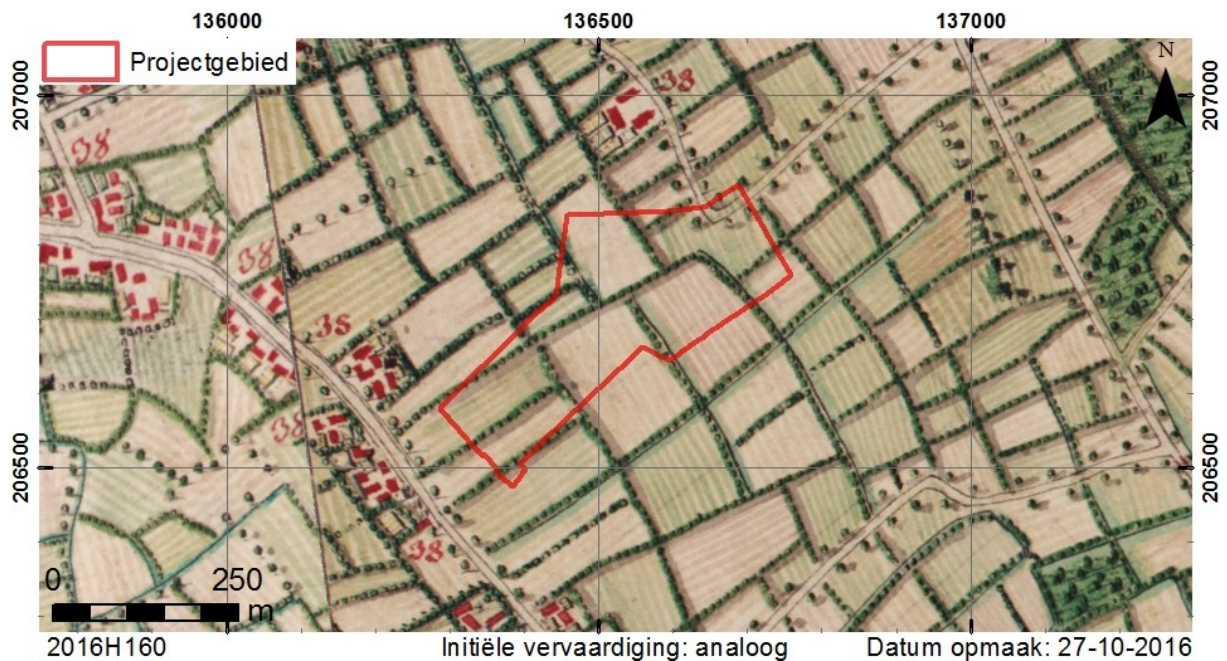

Fig. 17. Situering op de kaart van Ferraris (AGIV WMS).

Fig. 18. Situering op de atlas der buurtwegen (AGIV WMS).

²¹ Van Hove 1997, 320-323.

Fig. 21. Situering op een luchtfoto van 22 mei 1988 (AGIV WMS).

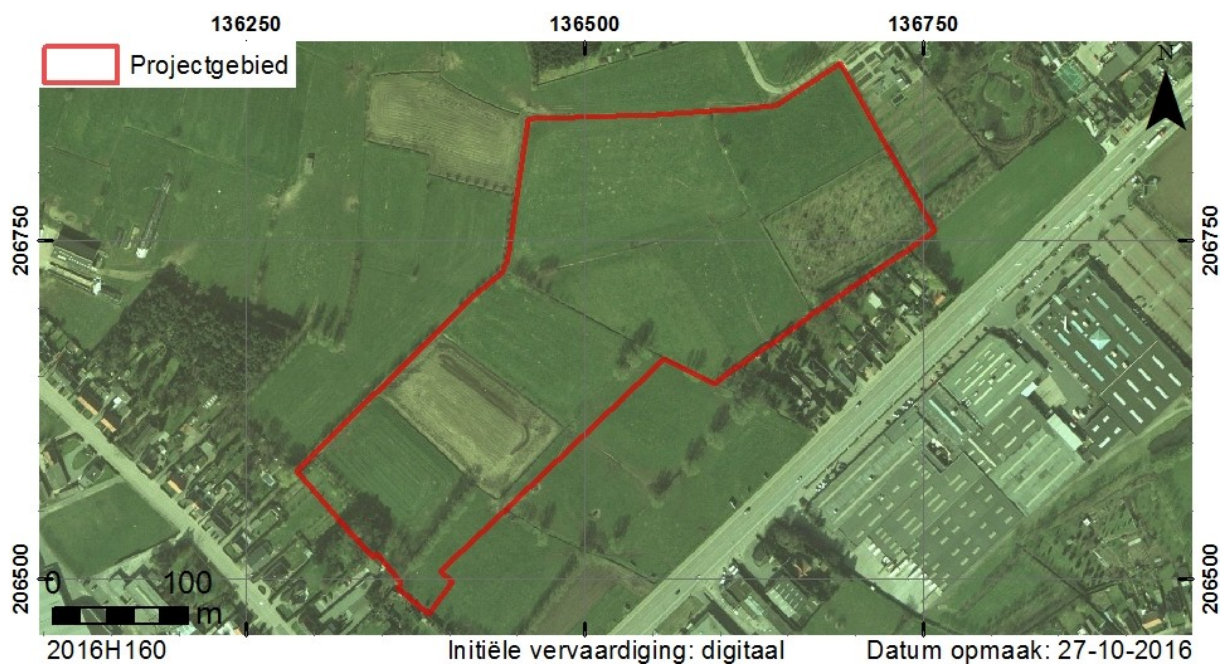

Fig. 22. Situering op een luchtfoto uit de periode 2000-2003 (AGIV WMS).

Fig. 23. Situering op een luchtfoto uit 2016 (AGIV WMS).

2.2.3. Archeologisch kader

Aansluitend aan het huidige projectgebied zijn er in het verleden twee archeologische vooronderzoeken uitgevoerd in verband met de aanleg van de eerste fase van de KMO-zone (fig. 24: Sint-Niklaas Heidebaan-Noord 2012) en de bouw van twee handelsruimtes met parking (fig. 24: Sint-Niklaas Heidebaan 2015). In beide gevallen werden er sporen van landbouwgebruik aangetroffen die dateren uit de late middeleeuwen of de nieuwe tijd. Wegens gebrek aan archeologisch relevante sporen werden er geen vervolgonderzoeken uitgevoerd.

Ten noorden van het huidige projectgebied werd in 2013 een onderzoek uitgevoerd naar aanleiding van de uitbreiding van een scholencampus (fig. 24: 164752). Enkele artefacten wezen op een menselijke aanwezigheid tijdens het neolithicum. De eerste duidelijke sporen van bewoning dateerden uit de ijzertijd. Het betrof een gebouwplattegrond van het type Haps, een tiental bijgebouwen, enkele palenrijen, kuilen en een waterput. Enkele sporen wezen ook op enige activiteit in de Romeinse tijd. In de late middeleeuwen werd het gebied in gebruik genomen als landbouwgrond.

Fig. 24. Situering op de CAI (GDI-Vlaanderen 2016).

2.2.4. Datering en interpretatie van het onderzochte gebied

Het projectgebied bevindt zich op de noordelijke uitloper van de Wase cuesta en wordt gekenmerkt door droge tot matig droge zandbodems en matig natte lemige zandbodems. In het zuiden van het projectgebied worden de bodems op de bodemkaart gedefinieerd als plaggenbodems, wat een verkeerde interpretatie is van de bolle akkers.

Uit historisch en cartografisch onderzoek is gebleken dat het projectgebied de laatste eeuwen niet bewoond of bebouwd is geweest. Gezien het gebrek aan verstoring en de zeer beperkte vatbaarheid voor erosie is het zeer waarschijnlijk dat eventueel aanwezige archeologische sporen goed bewaard zijn gebleven. Verder onderzoek zal hier meer duidelijkheid in moeten scheppen.

Op basis van archeologisch onderzoek in 2012 kan duidelijk gesteld worden dat in het uiterst zuidwestelijke deel van het projectgebied geen archeologisch erfgoed aanwezig is.

2.2.5. Verwachting ten aanzien van archeologisch erfgoed

Het projectgebied is gesitueerd op de noordelijke uitloper van de Wase cuesta en wordt gekenmerkt door droge en matig droge zandbodems en matig natte lemige zandbodems. Bodemkundige waarnemingen tijdens aanpalende archeologische onderzoeken wijzen op een mogelijke lokale gedeeltelijke bewaring van podzolbodems. Historisch en cartografisch onderzoek wijst op bijzonder weinig verstoringen tijdens de laatste eeuwen. De nabijheid van een ijzertijdsite geeft een indicatie voor mogelijk aanwezig erfgoed binnen het projectgebied.

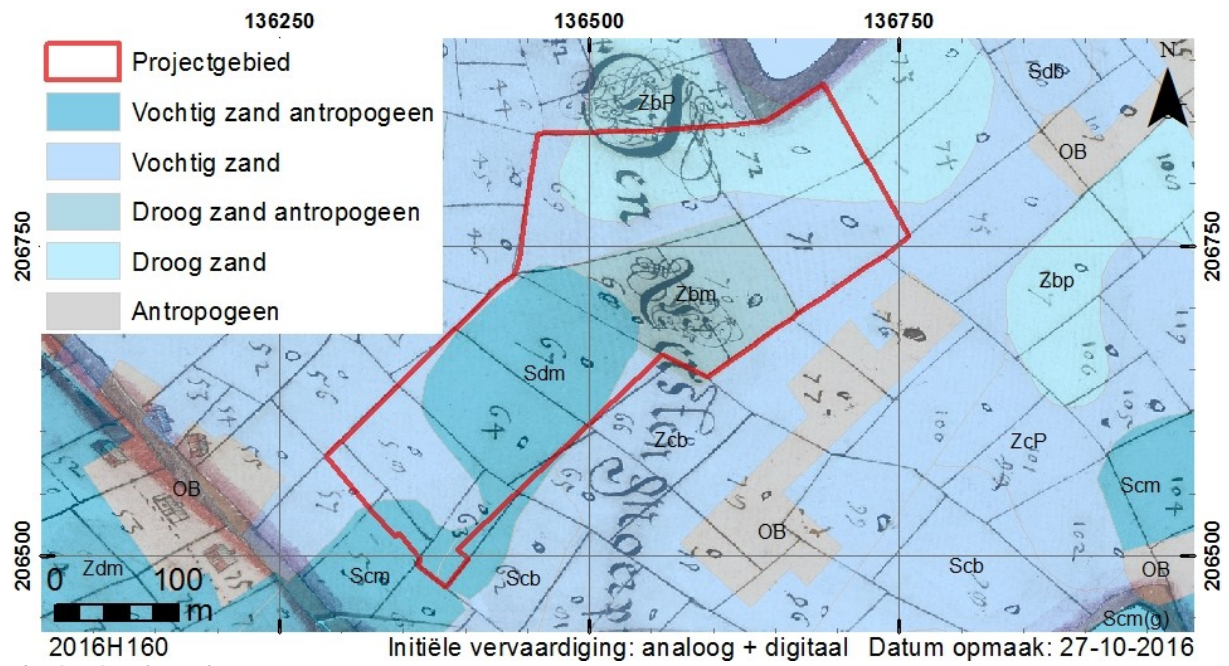

Fig. 25. Syntheseplan.

3. SAMENVATTING

Ter hoogte van de Heidebaan te Sint-Niklaas zal Interwaas de huidige KMO-zone uitbreiden. In het kader van het bureauonderzoek werd informatie verzameld over de bewoningsgeschiedenis, landschapshistoriek, de topografie, de geologie, het bodemgebruik, de vegetatie, de aanwezige erfgoedwaarden en de historische ingrepen.

De totale oppervlakte van het projectgebied bedraagt $\pm 7,5$ ha, in het kader van de geplande verkaveling zal de bodem ernstig verstoord worden. Het projectgebied is momenteel grotendeels in gebruik als akkerland en grasland. Één perceel is beplant met bodem. Volgens de historische kaarten en de luchtfoto's werden de bomen pas aangeplant tussen 1979 en 2003.

Het projectgebied, gelegen op de noordelijke uitloper van de Wase cuesta, wordt gekenmerkt door zandbodems en lemige zandbodems. De bodemerosie binnen het projectgebied is verwaarloosbaar tot zeer laag waardoor de bewaring van potentieel archeologisch erfgoed vermoedelijk goed zal zijn.

De geografische, historische en archeologische gegevens wijzen op een mogelijkheid tot aanwezigheid van archeologisch erfgoed dat goed bewaard kan zijn. Om de aanwezigheid hiervan vast te stellen is verder onderzoek noodzakelijk. Concreet gaat het om een prospectie met ingreep in de bodem. Deze prospectie dient uitgevoerd te worden volgens de bepalingen in de Code Goede Prakrijk. Concreet betekent dit dat er een minimale dekking van 12,5 % moet bereikt worden door middel van sleuven en kijkvensters.

De vraagstelling voor het vervolgonderzoek is gericht op het waarderen van het archeologisch potentieel van het projectgebied. Bij de prospectie dienen eventueel aanwezige archeologische sporen opgespoord en geëvalueerd te worden. Op basis hiervan dienen zones aangeduid te worden die al dan niet in aanmerking komen voor een vlakdekkend onderzoek.

4. BIBLIOGRAFIE

4.1. GERAADPLEEGDE LITERATUUR

ADAMS R., VERMEIRE S., DE MOOR G. ET AL. 2002: *Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart: kaartblad 15, Antwerpen*, Gent.

BOGAERT A. 2000: Sinaai, het groene dorp met het eigenzinnige karakter. In: Van Bouchaute P. (red.), *Stad in de Tijd: acht historische studies over Sint-Niklaas, Belsele, Nieuwkerken en Sinaai*, Sint-Niklaas, pp. 53-72.

DEMEY A. 2000: De stad groeit. In: VAN BOUCHAUTE P. (red.), *Stad in de Tijd: acht historische studies over Sint-Niklaas, Belsele, Nieuwkerken en Sinaai*, Sint-Niklaas, pp. 7-24.

LAEVAERT L. 1966: *Stad Sint-Niklaas: bijdrage tot de geschiedenis van de wijken, straten, pleinen, huizen en markt*, Antwerpen.

JACOBS P., POLFLIET T., DE CEUKELAIRE M. ET AL. 2010: *Toelichting bij de geologische kaart van België, Vlaams gewest: kaartblad 15, Antwerpen*, Brussel.

S.N. s.d.: *Sint-Niklaas – Heidebaan Noord*,

<http://www.interwaas.be/projecten/bedrijventerreinen/sint-niklaas-heidebaan-noord>,

geraadpleegd op 24/08/2016.

VAN HOVE R. 1997: De "Klassieke" bolle akkers van het Waasland in archeologisch perspectief. In: *Berichten van de Archeologische Dienst Waasland*, nr. 3, Sint-Niklaas, pp. 283-328.

VAN NESTE T. 2016: *Sint-Niklaas – Heidebaan 2015: prospectie met ingreep in de bodem*;

Rapporten van de Archeologische Dienst Waasland, nr. 7, Sint-Niklaas

VAN RANST E. & SYS C. 2000: *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1:20 000)*, Gent.

VAN VAERENBERGH J. 2012: *Archeologisch vooronderzoek Sint-Niklaas – Heidebaan-Noord*, Sint-Niklaas.

4.2. CARTOGRAFISCHE EN ICONOGRAFISCHE BRONNEN

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2016a: *Herenhuis in art-decostijl*, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/14944> (geraadpleegd op 24 augustus 2016).

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2016b: *Herenhuis*, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/14945> (geraadpleegd op 24 augustus 2016).

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2016c: *Hoeve*, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/14946> (geraadpleegd op 24 augustus 2016).

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2016d: *Hoeve*, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/15130> (geraadpleegd op 24 augustus 2016).

GDI-VLAANDEREN 2001: *Vectoriële versie van de Bodemkaart* [shapefile], AGIV, IWT, Laboratorium voor Bodemkunde van de Universiteit Gent (GIS-Vlaanderen).

GDI-VLAANDEREN 2002: *Vectoriële versie van de Tertiaire geologische kaart* [shapefile], MVG-EWBL-ANRE (GIS-Vlaanderen).

GDI-VLAANDEREN 2006: *Digitaal hoogtemodel van Vlaanderen* [shapefile], MOW-Afd WL, VMM-Afd Water en AGIV.

GDI-VLAANDEREN 2015: *Digitale kadastrale percelenplannen (AAPD) – AGIV, toestand 01/01/2015* [shapefile] (gedownload op 03/08/2015).

GDI-VLAANDEREN 2016a: *Centrale Archeologische Inventaris (CAI)* [shapefile]

GDI-VLAANDEREN 2016b: *Inventaris Landschappelijk Erfgoed*.

GDI-VLAANDEREN 2016c: *Inventaris Bouwkundig Erfgoed*.

5. BIJLAGEN

- Lijst van plannen, kaarten en plattegronden
- Privacy-fiche
- Programma van maatregelen